

Neveléstudományi Doktori Iskola

2013. május 10.

9.00-16.00

Az iskolai környezet pszichológiája

Dr. habil. Dúll Andrea

EDUKÁCIÓS INTÉZMÉNYEK

NEVELÉSI-OKTATÁSI HELYSZÍNEK ÉS A KÖRNYEZETPSZICHOLÓGIA

- **Az oktatás–nevelés intézményes helyszínei – bölcsődék, óvodák, iskolák – a környezetpszichológia kiemelt kutatási területei**

KÖRNYEZETPSZICHOLÓGIA

- 70-es évek, USA, Kanada
- hétköznapi (közhelyes?) helyzetek: „a környezet nem a pszichológia tárgya, de nem megkerülhető”:
- problémaérzékenység, KÉRDÉSEK
- teammunka

ISKOLA: KUTATÁSI TÉMÁK A KÖRNYEZETPSZICHOLOGIÁBAN

**Tértulajdonságok, térhasználat és
egyéni/társas viselkedés kapcsolata**

AZ EDUKÁCIÓS SZÍNTEREK KÖRNYEZETPSZICHOLÓGIAI SZEMLÉLETE

**A fizikai környezet semmilyen
tekintetben nem egyértelmű
meghatározó/ok vagy okozat!**

(ISKOLAI) SZOCIOFIZIKAI KÖRNYEZET

MEGHATÁROZÓ STRUKTÚRÁK (Zeisel 1981):

fizikai

szociális

adminisztratív

VISELKEDÉS:

amit az emberek csinálnak: gondolkodás, érzés,
észlelés, beszélgetés, mozgás, ..., ..., ...

EDUKÁCIÓS HELYSZÍNEK (Dúll 2007)

- **intézményi szocializációs terek:
oktatás + nevelés**

**tervezett, irányított elemek
+ nem tudatosuló $\Rightarrow$ nem tervezhető
hatások**

Az iskola többfunkciós környezet

- munkahely
- edukációs színtér
- „második otthon”
- ...

Iskola: munkahely

az alkotó munkavégzés feltételeinek összessége

- **IRODA, ISKOLAI TEREK**

ISKOLA = SZOCIOFIZIKAI KÖRNYEZET:
SZEMÉLYES TÉR, TERRITÓRIUMOK,
MAGÁNSZFÉRA

SZEMÉLYES TÉR

- **A test körüli láthatatlan határzóna, amelybe mások behatolása – az érzékleti információ kontrollja, az én védelme, valamint a kommunikáció és intimitás kontrollálása céljából – szigorúan szabályozott (vö. proxemika, Hall, 1966/1975).**

SŰRŰSÉG, ZSÚFOLTSÁG

MAGÁNSZFÉRA és ...

- helypreferencia
- helytulajdonlás
- helykötődés
- helyidentitás

ISKOLA

- **ambiens jellemzők**
- **ablak szerepe**
- **környezeti stressz:
szociofizikai tényezők**
- **ülérend**

BÖLCSŐDE-ÓVODA

- **18-40 hónapos gyerekek
bioemocionális reakciói eltérő
gyermekintézményekben**
- **kortizol szintet (stressz)**
 - **Intézményben (8 féle)**
 - **Otthon**

OSZTÁLYTERMI STRUKTÚRA, ÜLÉSREND ÉS ISKOLAI TELJESÍTMÉNY

KÖRNYEZETI HIPOTÉZIS

ÖNSZELEKCIÓS ELKÉPZELÉS

A „PROBLÉMÁS” GYERMEKI VISELKEDÉS

- **társas környezeti kontextusára már a múlt század derekán felhívták a figyelmet**
- **Modern környezetpszichológiai kutatások:**
**tranzakcionális szemlélet - szociofizikai
környezet**

TÉR ÉS HATALOM

- **Iskolai agresszió:**
egyensúlytalanság az agresszor
és az áldozat fizikai, társas,
pszichológiai és/vagy tudásbeli
ereje között.

BÁNTALMAZÓK JELLEMZŐI

(Figula 2004)

- a bántalmazás előzménye a harag, a düh
- az áldozat legapróbb megnyilvánulására is feldühödnek
- féltékenyek
- nem tudják kezelni a feszültségeit, nem uralják indulataikat
- szavakkal és fizikailag egyaránt bántalmaznak
- fenyegetéssel uralkodnak az áldozat felett
- őket is bántalmazták vagy bántalmazták
- viselkedésük tanult
- érzelmeik szélsőségesen változnak

AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÓ SZEMÉLYEK LEGGYAKRABBAN MEGFIGYELT TULAJDONSÁGAI (Figula, 2004)

- **alacsony önértékelés**
- **rettegés attól, hogy nem felelnek meg valaminek**
- **önmaguk hibáztatása**
- **úgy érzik, hogy nincs irányítás, vezetés az adott közösségben**
- **úgy érzik, hogy mások jobban tudják a helyzeteket felmérni, kezelni**
- **nem tudnak másokkal megfelelő kapcsolatot kiépíteni, fenntartani**
- **hiányos szociális készségek**
- **szociális, érzelmi elszigeteltség**
- **népszerűtlenség, el nem fogadottság**

A TÁMADÓK BÁNTALMAZÁST KÖVETŐ ÉRZÉSEI*

- megkönnyebbülést érez:
44,6%
- még agresszívebbnek érzi
magát: 32,3%
- büntudata van: 44,6%
- nincs büntudata: 53,4%
- fél a következménytől:
96,9%

A BÁNTALMAZOTTBAN LEJÁTSZÓDÓ PSZICHÉS FOLYAMATOK*

- testi fájdalom
- rettegés, halálfélelem
- agresszió keletkezése
- nem tud megbirkózni a
stresszel
- bizalmatlan
- tanulási zavarok
- öngyilkosság

A BÁNTALMAZÁS LOKALIZÁCIÓJA

AZ ISKOLÁBAN (Figula, 2004)

- **osztályteremben,
szünetben**
- **osztályteremben órán**
- **iskolában a folyosón**
- **iskolában az udvaron**
- **iskolában a wc-ben**
- **iskolán kívül az utcán**

Waldorf

Montessori

Rogers

Freinet

Meixner

KÖRNYEZET - PSZICHOLÓGIA – ÉPÍTÉSZET (képzési lehetőségek)

- **Ismeretterjesztés: formális és informális**
- **pl. oktatás**
- **alapoktatás:**
- **gyerekek: ideális osztály**

(Van Wagenberg és mtsai, 1981)

- **magasabb szint: tandem kurzusok**
- **participáció: pl. iskolaudvar átalakítás**

(Weinstein és mtsai, 1988)

**értelmes sokkal tudatosabban közvetíteni a tér és a
lehetőségek környezeti üzeneteit az edukációs környezetek
minden használója felé**

<http://tanitoter.ofi.hu/>

**Köszönöm az egész napi
figyelmet!**